

УДК 316.472

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.70-11>**Лагодієнко О.В.**кандидат економічних наук, докторант
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1731-5845>**Lagodiienko Oleg**PhD in Economics, Doctoral Student
Odesa National University of Technology

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ESG-СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Лагодієнко О.В. Актуальні аспекти розвитку ESG-стратегії для підприємства. Глобальна пандемія започаткувала «нову нормальність», назавжди змінивши те, як ми працюємо, навчаємося та здійснюємо покупки. Покоління Y і Z виростили, не боячись висловлювати свою думку та діяти правильно. У той же час кліматична криза загострюється і стає визначальною проблемою нашого часу. На цьому тлі інвестори, співробітники, клієнти та інші зацікавлені сторони закликають компанії виконувати свої зобов'язання щодо вирішення системних проблем і позитивного впливу на людей і планету. Більше недостатньо виплачувати символічний щорічний внесок за шкоду навколишньому середовищу. Зацікавлені сторони очікують, що корпоративна відповідальність буде інтегрованою, пов'язаною та прозорою в усьому бізнесі. Щоб вибрати компанію для інвестування, інвестор оцінює ESG-ризиків. Чим більше значних ризиків виявить інвестор, тим більша ймовірність втрат. На сучасному етапі розвитку суспільства від підприємств потрібно запровадження принципово нових елементів управління, спрямованих як підвищення соціальної відповідальності бізнесу та вдосконалення управлінського процесу загалом, але також на збереження екології та зниження негативного впливу на навколишнє середовище. Наведений аналіз актуальних аспектів формування та реалізації стратегій не є вичерпним, але змушує пам'ятати що стратегія – це не тільки план, а й перспектива, і поведінковий патерн. Виокремлені аспекти можуть використовуватися в різних іпостасях стратегій, як маскуючи реальні наміри, так і служачи цілям залучення як працівників, так і відданих клієнтів – представників молодого покоління. Компанії, які раніше розуміють, як правильно використовувати ці аспекти собі на благо, стануть лідерами завтра. В роботі визначено послідовні кроки що допоможуть організації визначитися із стратегією ESG. Встановлено що ефективна стратегія ESG дозволить організації створити міцну основу для встановлення відповідних політик і процедур, які відповідають звітності та законодавчим вимогам, водночас підкреслюючи відповідальний підхід до зміни клімату, добробуту зацікавлених сторін і вимог до управління.

Ключові слова: ESG, стратегія, сталий розвиток, виклики, цілі, концепція.

Lagodiienko Oleg. Current aspects of ESG strategy development for the enterprise. The global pandemic has ushered in a «new normal», forever changing the way we work, learn, and shop. Generations Y and Z grew up not being afraid to speak their mind and do the right thing. At the same time, the climate crisis is intensifying and becoming a defining problem of our time. Against this backdrop, investors, employees, customers and other stakeholders are calling on companies to fulfill their commitments to address systemic challenges and positively impact people and the planet. It is no longer enough to pay a symbolic annual fee for environmental damage. Stakeholders expect corporate responsibility to be integrated, connected and transparent across the business. To choose a company to invest in, an investor evaluates ESG risks. The more significant risks an investor identifies, the greater the probability of losses. At the current stage of society's development, enterprises need to introduce fundamentally new elements of management, aimed at increasing the social responsibility of business and improving the management process in general, but also at preserving ecology and reducing the negative impact on the environment. The above analysis of current aspects of strategy formation and implementation is not exhaustive. but makes you remember that strategy is not only a plan, but also a perspective and a behavioral pattern. The highlighted aspects can be used in various guises of strategies, both masking real intentions and serving the purpose of attracting both employees and loyal customers – representatives of the younger generation. Companies that understand early on how to use these aspects to their advantage will become tomorrow's leaders. The work defines successive steps that will help the organization decide on an ESG strategy. It has been established that an effective ESG strategy will allow an organization to create a solid foundation for establishing appropriate policies and procedures that meet reporting and legal requirements, while emphasizing a responsible approach to climate change, stakeholder welfare and governance requirements.

Key words: ESG, strategy, sustainable development, challenges, goals, concept.

Постановка проблеми. Реакцією підприємств на глобальні кліматичні та екологічні виклики, поряд з виконанням ними природоохоронних вимог, встановлених регулюючими органами і поступово посилюються, стало підключення до широкого кола добровільних соціально-екологічних ініціатив, що виходять за межі обов'язкових регуляторних приписів та міркувань комерційної ефективності.

Однією з точок відліку в цьому відношенні стало прийняття в 2015 р. на Генеральній Асамблеї ООН у рамках «Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» пакета з 17 пріоритетних довгострокових цілей сталого розвитку до 2030 р. Реалізація цих цілей передбачає ширше прочитання завдань, що стоять перед державою і підприємствами і істотне розширення зони їх прямої відповідальності. У подальшому, в ході операціоналізації цілей сталого розвитку, зусилля бізнесу сконцентрувалися на досягненні трьох пріоритетних цілей:

- 1) екологічних (environmental), спрямованих на скорочення негативного впливу на навколишнє середовище, включаючи зниження викидів ПГ;
- 2) соціальних (social), пов'язаних із соціально відповідальним ставленням компанії до персоналу, постачальникам, клієнтам, партнерам, місцевому населенню;
- 3) управлінських (governance), що передбачають забезпечення прозорого ефективного управління при об'єктивності зарплат керівників бізнесу.

На цій основі в практиці господарювання широке поширення отримала концепція ESG-стратегій, аналіз застосування якої бізнесом різних країн проводять поряд з вченими численні консалтингові організації, інтернет-портали, бізнес-аналітики та й сам бізнес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Довгий час фінансові показники були єдиним показником успіху бізнесу. Ситуація наразі змінилася. В міру того, як заклик до сталого та інклюзивного зростання стає все голоснішим, спостерігається тенденція що все більше фінансових та генеральних директорів дотримуються екологічних, соціальних і управлінських цілей (ESG), щоб відповідати очікуванням клієнтів та інвесторів.

Різні аспекти підготовки та публікації нефінансової звітності знаходяться у фокусі уваги вчених протягом понад чверть століття. Дослідження цієї галузі беруть початок у 1989 році, коли компанією «Ben&Jerry's» був випущений перший у історії бізнесу соціальний звіт, що запустив механізм інтеграції принципів корпоративної соціальної відповідальності у бізнес-процеси компаній. Крім того, цей звіт став справді прообразом сучасної нефінансової звітності, яка сьогодні агрегує у собі звіти з різної тематики: соціальні, екологічні, сталого розвитку, корпоративної соціальної відповідальності та інші.

В умовах глобальних політичних, економічних, екологічних та соціальних змін виникає дискусія про затребуваність нефінансової звітності, яка з низки причин стає максимально напруженою (Lehman G., Kuruppu S.C.).

[1]). Ціла група сучасних дослідників (Lehman G., Kuruppu S.C. [1], Deegan C. [2], Fatemi A., Glaum M., Kaiser S. [3]) висловлює думку, що у сфері нефінансової звітності будуть революційні зміни.

Проблема недостатньої уваги, що приділяється захисту навколишнього середовища, формуванню сприятливих соціальних умов для співробітників та

споживачів, а також внутрішньої соціальної відповідальності є досить актуальною. Саме тому вивчення перспективи впровадження ESG-принципів у функціонування вітчизняних компаній є необхідним.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті – розглянути процес формування ESG-стратегії, проаналізувати вплив на конкурентоспроможність вітчизняних компаній.

Викладення основного матеріалу дослідження. Часто вважається, що сталість обмежується питаннями навколишнього середовища, але вона фундаментально взаємопов'язана з економічними та суспільними проблемами. Наприклад, людська діяльність для економічного зростання прискорила зміну клімату, тоді як кліматична криза непропорційно впливає на різні соціальні групи. Найбільш широко цитоване визначення стійкості міститься у звіті Комісії Брундтланда 1987 року [4]: «розвиток, який відповідає потребам сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби». На базовому рівні це означає: справедливе задоволення потреб усіх людей; діяльність в межах світових ресурсів та екосистем; збереження достатніх ресурсів для задоволення потреб майбутніх поколінь.

У 2020 році на щорічній зустрічі Всесвітнього економічного форуму 120 найбільших компаній світу об'єдналися, щоб підтримати розробку спільного набору стандартів і показників розкриття інформації ESG для зацікавлених сторін. Ці «Метрики капіталізму зацікавлених сторін» повинні були базуватися на існуючих стандартах для кращої порівнянності та надавати компаніям спосіб відстежувати свій внесок у досягнення цілей сталого розвитку на послідовній основі.

У січні 2021 року Ларрі Фінк, керівник фонду BlackRock, який управляє активами вартістю понад 9,4 \$трлн у своєму щорічному листі до акціонерів попередив, що «невдовзі не залишиться жодної компанії чия бізнес модель не зміниться під впливом переходу до вуглеводневої нейтральності» і порадив включити сталий розвиток у довгострокову стратегію розвитку. Це послання стало одним із підтверджень великого тренду, який «як початок урагану, набирає сили та незабаром торкнеться всіх».

Збалансовуючи ризики пандемії, кліматичної кризи, соціальних хвилювань і проблем глобального ланцюга постачання, бізнес-лідери, політики та інвестори в усьому світі працюють над розробкою екологічних, соціальних стратегій управління (ESG), роблячи показники ESG важливим бізнес-пріоритетом.

ESG має три елементи: екологічний, соціальний та управління. Екологічні критерії враховують те, як корпорація поводить себе як «пастих» навколишнього середовища. Соціальні критерії враховують, як компанія підтримує зв'язки зі своєю робочою силою, постачальниками, клієнтами та спільнотами, в яких вона працює – який вплив вона має на людей на кожному етапі своєї вартості чи ланцюжка поставок. Нарешті, управління стосується керівництва корпорацією, винагороди керівників, аудитів, внутрішнього контролю та прав акціонерів.

З такою кількістю залучених змінних обчислення та відстеження соціального та екологічного впливу компанії, а також оцінка її управління з часом можуть бути досить складними. Кілька рейтингових організацій, таких як Standard & Poor's, Deloitte, MSCI,

Sustainalytics і RepRisk, прагнуть досягти цього, використовуючи попередньо визначені індекси та надаючи корпораціям оцінки та бали ESG.

Існує низка компаній, які пропонують допомогу в цьому, від транснаціональних гігантів, таких як SAP, що допомагають величезній кількості клієнтів, до технологічних компаній, які пропонують прозорість ланцюга поставок у реальному часі, такі як Interos, платформи що пропонують можливість оцінювати та впроваджувати соціальні цінності, як Social Value Portal та рішення для звітності, такі як One Trust ESG, які дозволяють зосередитися на досягненні фактичних змін.

Процедури, дані та важливість певних аспектів можуть відрізнятись від однієї установи до іншої, що призводить до значних відмінностей у рейтингах і результатах ESG.

За приклад можна взяти Регламент ЄС щодо розкриття інформації, пов'язаної і сталим розвитком у фінансовому секторі, який набув чинності в березні 2021 року. Це змушує учасників фінансового ринку розкривати інформацію про свою стратегію сталого розвитку на своїх веб-сайтах та в інших місцях для громадськості. У всьому світі пропонуються закони про розкриття та звітність стратегій ESG.

І хоча розробити стратегію важко через величезну кількість факторів, які необхідно враховувати, реалізувати ESG в організаціях ще важче. З появою стратегічних цілей до 2030 року, починає відчуватися хвилювання і спостерігається як багато компаній визнають своє відставання.

Відставання становить великий ризик. Якщо організації не можуть виконати свої обіцянки, покарання за невиконання може мати прямі наслідки для прибутку. Особливо, коли сприйняття намірів ESG не додає результатів.

Сьогодні інвестори звертають все більшу увагу на ESG-ризик, які безпосередньо пов'язані із включенням компанії до рейтингу. Такі показники, як ймовірність та вплив ESG-ризиків, слід враховувати в загальній системі управління ризиками та при розробці стратегії.

За оцінкою Ernst & Young [6], при вивченні діяльності компанії, інвестори звертають увагу на наступне:

- ризики чи проблеми корпоративного управління;
- ризики ланцюжка поставок, пов'язані з ESG-факторами;

- ризики чи проблеми у сфері прав людини;
- ризики, пов'язані зі зміною клімату;
- ризики через брак ресурсів;
- ризики чи проблеми екологічної результативності;
- недостатнє засвідчення даних та заяв у галузі ESG;
- відсутність зв'язку між ініціативами ESG та стратегією.

Ставки високі для всіх організацій — незалежно від того, де вони знаходяться на своєму шляху — задля досягнення амбіцій ESG потрібно подолати виклики, що постануть перед організацію, такі як:

- виникаючі системні проблеми поза межами безпосереднього контролю;
- необхідність збалансування довгострокового створення цінності з тиском короткострокових фінансових вимог;
- потреба у наголошенні значущості ESG для всіх співробітників;
- необхідність партнерства з потрібними постачальниками, неурядовими організаціями;
- потреба у впровадженні операційних змін для всієї організації;
- збільшення міжфункціональної співпраці та ускладнення безлічі ініціатив щодо змін.

Які ж кроки потрібно пройти організації щоб мати можливість створити надійну стратегію ESG, яка допоможе досягти таких цілей: зменшення споживання енергії, диверсифікація кадрового резерву та збільшення клієнтів завдяки виробленим екологічним продуктам?

В табл. 2 приведено послідовні кроки що допоможуть організації визначитися із стратегією ESG.

Сучасні інвестори використовують багато нефінансових заходів, щоб вирішити, які компанії підтримувати, а стратегії ESG стали ключовим барометром довгострокових прибутків.

Екологічні, соціальні та управлінські критерії – це набір операційних вимог, які використовують соціально зацікавлені інвестори для аналізу можливих інвестицій ESG. ESG також є терміном, який використовують компанії для визначення внутрішньої діяльності та просування її в зовнішній світ.

Ефективність ESG компанії контролюється потенційними інвесторами, співробітниками, партнерами, журналістами та широкою громадськістю. Незалежно від того,

Таблиця 1

Ключові сили, що формують бізнес – контекст та впливають на ESG

Назва	1	2	3
	Експоненціальний кліматичний вплив	Зростання Z покоління	Збільшення людства
Опис	Світ вступає в нову фазу зміни клімату, нестабільністю та пов'язаними з цим економічними та соціальними зривами	Наступне десятиліття буде визначено дозріванням покоління Z, чії представники, як правило, більш прогресивні в соціальних питаннях, ніж попередні покоління, і поділяють відданість глобальній стійкості	Ми стоїмо на порозі революції, яка базується на технологіях людського доповнення – автономних транспортних засобах, роботах, доповненій та віртуальній реальності тощо
Вплив на бізнес	Вплив клімату загрожує не лише ланцюгам постачання та фізичній інфраструктурі – він загрожує зростанню, посилюючи збої на системному рівні для клієнтів, інвесторів, працівників	Як споживачі, інвестори та працівники покоління Z, ймовірно, будуть мати різні очікування, пов'язані із стійкістю, суспільством, технологіями та етикою у наданні суспільних благ.	Прискорені технологічні збої розкривають можливості для більш стратегічної та творчої роботи та викликають питання щодо підготовки та економічної безпеки робочої сили.

Джерело: складено автором на основі [5]

Алгоритм щодо визначення стратегії ESG

Необхідні кроки	Пояснення
1. Визначення ESG-цілей та місії (щоб зусилля були направлені в одному напрямку)	Визначення цілей ESG допоможе клієнтам, партнерам та співробітникам ідентифікувати та прийняти бренд із цілями сталого розвитку, які відстоює організація. Визначення того, що планується досягнути в екологічній, соціальній та управлінській сферах, є першим важливим кроком до побудови стратегії ESG. Приклади цілей SMART ESG включають скорочення викидів на 0,5% до 2025 року, відсутність шахрайства у звітності або впровадження плану різноманітного найму до 2023 року.
2. Вимірювання цілей за допомогою фреймворків ESG	Фреймворки ESG – попередньо визначені системи або структури, які допоможуть стандартизувати розкриття та звітність показників ESG. Вони встановлюють показники та деталі, які організація повинна розкрити. Часто використовуваним фреймворком ESG є Global reporting Initiative (GRI). Також використовуються Звітність проекту розголошення вуглецю (CDP), Рада зі стандартів інформації про клімат (CDSB), Рада зі стандартів бухгалтерського обліку сталого розвитку (SASB)
3. Створення робочої групи ESG	Група створюється з керівників різних відділів та правління; вона визначає напрям стратегії та цілей ESG. За необхідності залучають зовнішніх експертів та консультантів, які допоможуть пройти сертифікацію та підвищити ефективність. Цей крок є важливим для підвищення рентабельності інвестицій та зміцнення довіри між зацікавленими сторонами
4. Збір даних ESG за допомогою ефективних програмних засобів.	Необхідні дані: витрати на корпоративну соціальну відповідальність, дані про викиди, експлуатаційні витрати, дані про дотримання нормативних вимог тощо. Також необхідно враховувати непрямі викиди вуглекислого газу постачальників та вуглецевий слід фабрик, які займаються аутсорсинговим виробництвом. Для збору даних можна користуватися і сторонніми джерелами – Bloomberg або даними інших консалтингових фірм
5. Сприяння підвищенню ефективності та продуктивності	Даний крок є важливим для отримання переваг переходу на шлях сталого розвитку. Потрібно чітко розуміти що інформація про ESG-ініціативи підприємства доноситься до правильної цільової аудиторії. Необхідно також публікувати інформацію в соціальних мережах, але при цьому бути послідовними та ретельно відслідковувати вміст що публікується. Адже важливо продемонструвати цінність ESG в основній діяльності та в ідеях компанії.

Джерело: складено автором на основі [7]

чи прагнете досягти «потрійного прибутку», змагаєтеся за кращих талантів чи просто позиціонуєте свою компанію, щоб вижити в довгостроковій перспективі, розроблення своєї стратегії ESG і її реалізація є вирішальним кроком.

Отже, можна впевнено сказати про перехід стратегії ESG у категорію «необхідних» для фірм, оскільки традиційні інвестори самі перетворюються на прихильників ESG та акціонерів-активістів, які прагнуть змін і оновлення правління – навіть у найбільш нестабільних галузях. Відповідно до звіту Bloomberg Intelligence ESG 2021 Midyear Outlook [8], глобальні активи ESG перевищать 53 трильйони доларів США до 2025 року, що становитиме більше третини всіх активів під управлінням.

Дуже важливо переконатися, що стратегія ESG адаптована для діяльності компанії, тому під час її розробки слід пам'ятати про три речі:

1) *Слідкуйте за нормативною відповідністю.*

Визначення, які нові нормативні акти та стандарти звітності, пов'язані з ESG, можуть мати відношення до компанії, і завчасне планування, задля забезпечення відповідності. Є кілька стандартів, які можна використовувати при розробці стратегії ESG для організації:

– цілі сталого розвитку ООН (ЦСР) – це набір із 17 цілей, покликаних прокласти шлях до миру та процвітання планети та її людей. Вони є хорошим орієнтиром для ідей щодо того, що може зробити компанія;

– стандарти SASB висвітлюють питання ESG, які стосуються 77 окремих галузей. Аналіз карти суттєвості SASB, яка є інструментом для визначення фінансової суттєвості проблем ESG. Це допомагає керувати проце-

сом, що стоїть за потрійним підсумком фінансової стійкості, підкріпленої позитивним впливом на ESG. Він також надає інструменти для залучення зацікавлених сторін організації та ефективного планування;

– керівні принципи ООН щодо підприємницької діяльності та прав людини також можуть допомогти компаніям запобігти порушенням прав людини та реагувати на них у бізнес-операціях.

2) *Взаємодія із зацікавленими сторонами.*

Розробкою та вдосконаленням стратегії ESG мають керувати зацікавлені сторони, на яких впливає компанія. Визначення того, хто вони, як на них впливає діяльність організації та кому слід віддати пріоритет, буде інформувати вашу стратегію.

Вирішіть, яким зацікавленим сторонам віддати пріоритет, оцінивши вплив кожної групи на організацію ззовні.

3) *Створіть дорожню карту.*

Будь-який проект ESG зазнає невдачі, якщо він не буде підкріплений структурою, яка показує амбіції, цілі та віхи компанії. Складання дорожньої карти означає, що критичні ініціативи будуть підзвітні, а структура ESG надасть зацікавленим сторонам повне уявлення про сильні сторони та цілі компанії.

Завдяки цьому організація (персонал) ще більше об'єднається для досягнення довгострокових цілей. Переваги цього з часом відобразяться на довговічності бізнесу, продуктивності його персоналу та прибутках, які він генерує.

Прийняття проактивної стратегії ESG, яка узгоджується з корпоративними цілями, демонструє споживачам, що стійкість у всіх аспектах важлива для організа-

ції. Поступове переміщення уваги з соціальної, урядової та споживчої уваги на ширший вплив організацій призвело до збільшення уваги до заходів, які організації вживають для досягнення сталого розвитку, а також до більш високого рівня підзвітності організацій.

Добре розроблена стратегія ESG може надати конкурентну перевагу, дотримуючись тендерних і договірних вимог, водночас підкреслюючи відповідальний підхід до зміни клімату, добробуту зацікавлених сторін і вимог до управління.

Сильна стратегія ESG також корелює зі збільшенням економії коштів завдяки підвищенню ефективності процесів для боротьби зі зростанням операційних витрат. Підвищення бізнес-ефективності, продемонстроване завдяки потужній стратегії ESG, також відповідає зниженню ризику завдяки розробці ефективніших процесів ідентифікації та управління ризиками, що дозволяє організації використовувати інформовані та ефективні методи планування. Стратегія ESG також може узгодити організацію з вимогами ISO 14001 та ISO 50001, надаючи можливість отримати зовнішню перевірку від незалежного органу для організації.

З удосконаленими процесами управління ризиками, ефективна стратегія ESG дозволить організації

створити міцну основу для встановлення відповідних політик і процедур, які відповідають звітності та законодавчим вимогам.

Висновки. Стратегія ESG у господарській системі в ідеалі базується на готовності керівництва компанії вести бізнес таким чином, щоб наступне покоління бізнесменів залишалося в досить здоровій екологічній, соціальної та виконуючої урядові рекомендації середовищі для успішного просування бізнесу надалі. Принципи ESG включають в себе інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських факторів, будучи безумовною вимогою для підприємств у всіх сферах господарювання.

Ефективність корпоративного сектору в сучасному світі пов'язується з отриманням кумулятивного ефекту на рівні бізнес-структур, що визначає здатність компанії підвищувати свою конкурентоспроможність, дотримуючись принципів ESG. Причому з часом вимоги дотримання критеріїв ESG стали актуальними для всього ланцюжка господарських відносин, і компанії, які в ній беруть участь, але не що дотримуються цих вимог, стали з неї виключатися, навіть попри високі показники господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Lehman G., Kuruppu S.C. A framework for social and environmental accounting research. *Accounting Forum*. 2017. Vol. 41. Issue 3. P. 139–146.
2. Deegan C. Twenty five years of social and environmental accounting research within Critical Perspectives of Accounting: Hits, misses and ways forward. *Critical Perspectives on Accounting*. 2017. Vol. 43. P. 65–87.
3. Fatemi A., Glaum M., Kaiser S. ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global Finance Journal*. 2018. Vol. 38. P. 45–64.
4. Brundtland Report. URL: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (дата звернення: 15.10.2022).
5. Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку : монографія / за заг. ред. І.О. Макаренко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 260 с.
6. Звітність ЕУ в Україні. URL: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-s-reporting (дата звернення: 15.10.2022).
7. What is ESG and How to Develop an ESG Strategy. URL: <https://www.highradius.com/resources/Blog/how-to-develop-an-esg-strategy/> (дата звернення: 15.10.2022).
8. ESG assets may hit \$53 trillion by 2025, a third of global AUM. URL: https://www-bloomberg-com.translate.googleprofessional/blog/esg-assets-may-hit-53-trillion-by-2025-a-third-of-global-aum/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 15.10.2022).
9. Do change right the first time. URL: <https://daggerwinggroup.com/> (дата звернення: 15.10.2022).

References:

1. Lehman G., Kuruppu S.C. (2017) A framework for social and environmental accounting research. *Accounting Forum*, vol. 41, issue 3, pp. 139–146.
2. Deegan C. (2017) Twenty five years of social and environmental accounting research within Critical Perspectives of Accounting: Hits, misses and ways forward. *Critical Perspectives on Accounting*, vol. 43, pp. 65–87.
3. Fatemi A., Glaum M., Kaiser S. (2018) ESG performance and firm value: The moderating role of disclosure. *Global Finance Journal*, vol. 38, pp. 45–64.
4. Brundtland Report. Available at: <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html> (accessed 15 October 2022).
5. Makarenko I.O. (2020) *Korporatyvna sotsialno-ekolohichna vidpovidalnist ta partnerstvo steikkholderiv zadlia staloho rozvytku* [Corporate social and environmental responsibility and partnership of stakeholders for sustainable development]. Sumy: Sumskiy derzhavnyi universytet. (in Ukrainian)
6. Zvitnist EY v Ukraini [EY reporting in Ukraine]. Available at: https://www.ey.com/uk_ua/ey-ukraine-s-reporting (accessed 15 October 2022).
7. What is ESG and How to Develop an ESG Strategy. Available at: <https://www.highradius.com/resources/Blog/how-to-develop-an-esg-strategy/> (accessed 15 October 2022).
8. ESG assets may hit \$53 trillion by 2025, a third of global AUM. Available at: https://www-bloomberg-com.translate.googleprofessional/blog/esg-assets-may-hit-53-trillion-by-2025-a-third-of-global-aum/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (accessed 15 October 2022).
9. Do change right the first time. Available at: <https://daggerwinggroup.com/> (accessed 15 October 2022).